

Om kunnskap og prosesser i bistandssamarbeidet ^{1/}

Lars T. Sjøftestad
juli 2000

Debatten i Dagens Næringsliv i juni 2000 om norsk bistandspolitikk er både interessant og instruktiv. Interessant fordi det skjer mye viktig og spennende når det gjelder bistandsstrategier. Instruktiv fordi debatten likevel tildels har gått i tradisjonelle baner. Det skjer enorme endringer i rammebetingelsene for internasjonal bistand. Endringene foregår på makro- og mikro-nivå, og de skjer fort. Norad har lagt vekt på å reflektere disse strukturelle endringene i sin strategi for det langsiktige utviklingssamarbeidet. De samme endringene bør ligge til grunn for denne debatten.

Disse endringene er på mange måter en refleks og forlengelse av den mye omtalte globaliseringen. Samtidig er vektleggingen ofte annerledes, med generering og flyt av ideer og kunnskap som en stadig viktigere faktor. Drivkreftene er endrede rammebetingelser og vilkår på forskjellige nivå i verdenssamfunnet, og dreier seg om aktører ('stakeholders') og deres roller.

Aktører og roller

Det er enda vanlig å se på mottakere utelukkende som mottagere, som 'de andre'. Så er det kanskje ikke så rart at politikere og byråkrater i våre samarbeidsland også ligger etter? Det er imidlertid en økende forståelse for at vi er i samme båt. 'De' blir til 'oss'. Utvikling blir i stadig større grad forstått som et felles ansvar. Viktige nye aktører er private organisasjoner ('civil society/NGOs') og den private sektoren.

Som en direkte konsekvens av denne utviklingen endres rollene til de forskjellige aktørene. Nye aktører overtar rollene til eksisterende aktører, eksisterende roller omdefineres, og nye funksjoner og roller defineres.

Ettersom det tradisjonelle skillet mellom givere og mottakere – mellom 'oss' og 'dem' – brytes ned, blir det klart at også givere er aktører. Forstått som aktører, blir det klarere at for eksempel Norad og Verdensbanken ikke bare er kanaler for overføring av ressurser mellom Nord og Sør, men at dette skjer basert på uttalte verdipremisser, gjennom bruk av bestemte virkemidler og med bestemte målsettinger.

Situasjonen blir samtidig mer kompleks: Flere aktører medfører en økende differensiering vedrørende mål og midler. Endringer i rollefordelingen fører til uklarhet når det gjelder hvem som har ansvaret for bestemte oppgaver.

Verdensbanken er i stor grad premissleverandør for, og tolker av, denne utviklingsprosessen, på to måter. For det første gjennom en stadig strøm av analytiske rapporter. Den nyeste rapporten "En bedre verden for alle", laget i samarbeid med FN, IMF og OECD, ble lansert i juni. For det andre ved å foreta en rekke interne endringer når det gjelder organisasjon og bistandspolitiske prioriteringer, samt i måten prosjekter og andre tjenester leveres på. Verdensbanken har som målsetting økt vektlegging av generering og spredning av relevant kunnskap til forskjellige aktører. For å få dette til må forholdene i mottakerlandene i større grad tas med i vurderingen. Dette gjelder i særlig grad på området naturressursforvaltning.

Lokalt basert naturressursforvaltning

Nye aktører, nye roller og økende differensiering peker mot to nye overordnede og gjensidig avhengige trender i mottakerlandene: nasjonalstatens sentrale rolle i utviklingsprosessen er kommet i søkelyset, og private organisasjoner får mer ansvar og innflytelse. Det skjer

---

^{1/} Skrevet som kommentar til en debatt som pågikk i Dagens Næringsliv i juni 2000. En noe forkortet versjon ble trykket i Dagens Næringsliv den 25 juli 2000. En engelsk oversettelse av den opprinnelige kommentaren er tilgjengelig på nettsiden www.cbnrm.no.

etterhvert svært mye på lokalt nivå som vanskelig lar seg fange opp av Verdensbankens data innsamlings- og analyse-verktøy. Klokketroen på Verdensbanken som Oraklet for utviklingstrender bør balanseres med å øke kontaktflaten, spesielt til de private organisasjonene.

I 1998 var jeg med-arrangør av en stor internasjonal konferanse om lokalt basert naturressursforvaltning ('community-based natural resource management', eller 'CBNRM').^{2/} En invitasjon til å foreslå case studier som skulle diskuteres på konferansen resulterte i nesten 400 forslag fra hele verden. De langt fleste av disse lokale aktivitetene var totalt ukjente for Verdensbanken og våre samarbeidspartnere. Samtidig hadde de gjort svært interessante erfaringer. Deltagerne, i stor grad representanter for lokalt baserte grupper og private organisasjoner i utviklingsland, forsto CBNRM som en kobling av tre parallelle prosesser: (1) organisering av effektive lokalt baserte grupper, som bygger på klart definerte eiendomsretter til naturressurser; (2) effektive forbindelser mellom offentlig sektor, lokalt baserte grupper og privat sektor når det gjelder forvaltning av naturressurser; og (3) reformer i administrativt-legale rammeverk. I en situasjon karakterisert ved økende kompleksitet når det gjelder aktører, midler og mål, er CBNRM en velegnet modell fordi den er en prosess mer enn noe annet. I etterkant av konferansen arbeides det med å lage forskjellige nettsteder, for å gjøre materialet som ble produsert på konferansen tilgjengelig, og for å videreføre arbeidet.

Behovet for samarbeid og utveksling av kunnskap mellom lokale aktører øker. Lokalt baserte grupper og private organisasjoner i land i sør, ofte i samarbeid med likesinnede organisasjoner i nord, blir i økende grad med i uformelle, mer eller mindre lokale, desentraliserte og flate nettverksstrukturer, basert på e-post og internett. Disse nettverkene har som formål å utveksle CBNRM kunnskap og informasjon, for på den måten å produsere *ny* kunnskap.

Her er det mye Norad kan gripe fatt i. Den IKT utredningen som Norad nylig har offentliggjort presenterer et rammeverk for framtidige innsatser på dette området.^{3/} CBNRM aktiviteter foregår i stor grad i en uoversiktlig gråsoner. Vi har et ansvar for å hjelpe til å gjøre all denne eksperimenteringen og erfaringen tilgjengelig. Den beste måten ville være å legge forholdene til rette for at lokale praktikere selv kan skape nettverksformer tilpasset deres behov, og fylle dem med relevant innhold.

Tove Strand, Norads direktør, argumenterer i sitt inlegg i Dagens Næringsliv den 23 juni 2000 for at givere bør samarbeide bedre. Men også *mottakere* bør samarbeide bedre. Ikke i egenskap av å være mottakere, men som aktører, og spesielt som *produsenter* og *forvaltere* av en voksende praktisk kunnskap om hvordan lokalt basert naturressursforvaltning kan drives innenfor rammene til den moderne nasjonalstaten.

Som aktører trenger vi økt forståelse for andre aktørers utgangspunkt, virkemidler og målsettinger, begrensninger og muligheter. Dette betinger sterkere vektlegging av generering og flyt av relevant kunnskap og ideer, horisontalt og vertikalt, mellom alle aktører. Det er dette den internasjonale CBNRM nettverksbyggingen lover å kunne bidra til på en sentral måte.

---

^{2/} Konferansen fant sted i Washington D.C. i mai 1998. Verdensbanken var en av organisatorene, og var også vertskap for konferansen. Mer informasjon om konferansen er tilgjengelig på nettstedet www.cbnrm.net, inklusive en link til et nettsted viet konferansen.

^{3/} Utredningen er tilgjengelig på Norads nettsted www.norad.no.